

ΠΛΑΤΩΝΑ - ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Λαχέσεως Λόγος - Ενότητα 15η (617 C-E)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΠΡΑΓΚΑΣΤΗ ΜΑΡΙΑ

Μετάφραση

Επίσης γύρω (από το αδράχτι) και σε ίσα διαστήματα καθισμένες άλλες τρεις (γυναικείες μορφές), καθεμιά στο θρόνο της, οι κόρες της Ανάγκης, οι Μοίρες, ντυμένες στα λευκά, φορώντας στεφάνι στο κεφάλι τους, η Λάχεση και η Κλωθώ και η Άτροπος, (έλεγε πως) τραγουδούσαν σύμφωνα με την αρμονία των Σειρήνων, η Λάχεση τα περασμένα, η Κλωθώ τα τωρινά και η Άτροπος τα μελλοντικά. Και η Κλωθώ αγγίζοντας το αδράχτι με το δεξί της χέρι κατά διαστήματα, (έλεγε πως) βοηθούσε στην εξωτερική περιστροφή του, η Άτροπος πάλι (αγγίζοντας το αδράχτι) με το αριστερό, (βοηθούσε) στις εσωτερικές περιστροφές με τον ίδιο τρόπο. Και η Λάχεση με τη σειρά της το έπιανε τη μία με το ένα χέρι, την άλλη με το άλλο (βοηθώντας) άλλοτε τη μία και άλλοτε την άλλη περιφορά. Αυτοί λοιπόν, όταν έφτασαν, (έλεγε πως) έπρεπε αμέσως να παρουσιαστούν μπροστά στη Λάχεση. Κάποιος προφήτης τότε πρώτα τους τοποθέτησε σε κανονικά διαστήματα, έπειτα, αφού πήρε από τα γόνατα της Λάχεσης κλήρους και (παρα)δείγματα ανθρώπινης ζωής και ανέβηκε πάνω σ' ένα ψηλό βήμα είπε:

Ο λόγος είναι (Σας μιλάει...) της Λάχεσης της παρθένας, της κόρης της Ανάγκης. Ψυχές εφήμερες, αρχίζει μία άλλη περίοδος για το θνητό γένος που καταλήγει στο θάνατο. Δε θα επιλέξει εσάς ο δαίμονας, αλλά εσείς θα διαλέξετε το δαίμονά σας. Όποιος κληρωθεί πρώτος, πρώτος να διαλέξει το είδος της ζωής με το οποίο αναγκαστικά θα ζήσει. Η αρετή δεν εξουσιάζεται. Ανάλογα με την εκτίμηση ή την περιφρόνηση που θα της δείξει ο καθένας θα έχει μεγαλύτερο ή μικρότερο μερίδιο απ' αυτή. Η ευθύνη ανήκει σ' εκείνον που κάνει την εκλογή. Ο θεός είναι έξω από την ευθύνη".

Ερμηνευτική προσέγγιση

Όσα αφηγείται ο Σωκράτης σ' αυτή την ενότητα διαδραματίζονται σ' έναν υπερβατικό χώρο, διαμορφωμένο σύμφωνα με το γεωκεντρικό σύστημα του Πυθαγόρα και τις επιδράσεις των ορφικών. Η μετενσάρκωση των ψυχών, η επαναγέννησή τους θα λάβει χώρα στον τόπο της συμπαντικής αρμονίας που τον πλαισιώνει η μουσική πανδαισία των Σειρήνων, η παρουσία των Μοιρών και το τελετουργικό στοιχείο.

Οι ψυχές σύμφωνα με την αφήγηση του Ήρα, αφού δικάστηκαν και εξέτισαν τις ποινές τους ή απόλαυσαν τις αμοιβές τους κατά περίπτωση, συγκεντρώθηκαν και κατασκήνωσαν σε ένα λιβάδι, όπου έμειναν επτά μέρες. Στη συνέχεια, και ύστερα από την παρεμβολή της αφήγησης για την τιμωρία του Αρδιαίου, ο Ήρας αφηγείται την πορεία των ψυχών που πηγαίνουν για τη μετενσάρκωσή τους. Το τμήμα της αφήγησης που βρίσκεται ανάμεσα στην τιμωρία του Αρδιαίου και στο λόγο της Λάχεσης είναι το ακόλουθο:

"Αφού δε έμειναν σ' εκείνο το λιβάδι επτά ημέρες, έπρεπε την όγδοη να ξεκινήσουν κι έπειτα από τέσσερων ημερών πορεία έφταναν σ' ένα τόπο, όθε έβλεπαν ψηλά ένα φως που απλωνόταν σ' ολόκληρο τον ουρανό και τη γη, ευθύ ως στήλη και όμοιο με την Ίριδα αλλά λαμπρότερο και καθαρότερο· στο φως τούτο έφτασαν ύστερ' από πορεία άλλης μιας ημέρας· εκεί είδαν, στη μέση του φωτός, να είναι από τον

ουρανό τεντωμένες οι άκρες των δεσμών του - το φως χρησίμευε ως σύνδεσμος του ουρανού και συγκρατούσε ολόκληρο τον περιστρεφόμενο ουρανό απaráλλακτα όπως τα υποζώματα των πλοίων - και στις άκρες ήταν στερεωμένο της Ανάγκης το αδράχτι που έδινε την κίνηση σε όλες τις ουράνιες περιστροφές το στέλεχος και τ' αγκίστρι του ήταν από χάλυβα, το σφοντύλι όμως από μίγμα χάλυβα και άλλων μετάλλων. Η φύση του σφοντυλιού ήταν η εξής: ως προς το σχήμα έμοιαζε με τα δικά μας εδώ και για να έχεις ακριβέστερη ιδέα πως το παράσαινε, πρέπει να φαντασθείς ένα μεγάλο σφοντύλι κοίλο και φαγωμένο από μέσα εντελώς. Μέσα σ' αυτό προσαρμοζόταν ένα άλλο μικρότερο, όπως οι κάδοι που μπαίνουν ο ένας μέσα στον άλλο· μέσα στο δεύτερο άλλο τρίτο, και πάλι ένα τέταρτο και ακόμη άλλα τέσσερα· γιατί όλα ήσαν οκτώ, το ένα βαλμένο μέσα στο άλλο· από πάνω φαίνονταν του καθενός τα χείλη σαν κύκλοι και απέξω παρουσίαζαν επιφάνεια συνεχή, σαν να ήταν ένα μόνο σφοντύλι γύρω από το στέλεχος· αυτό το στέλεχος πέρναγε καταμεσής από το κέντρο του όγδοου σφοντυλιού. Το πρώτο προς τα έξω σφοντύλι είχε τον κύκλο του χείλους πλατύτερον απ' όλους, δεύτερο στο πλάτος ερχόταν το χείλος του έκτου σφοντυλιού. Ολόκληρο το αδράχτι στρεφόταν γύρω στον άξονά του κατά την ίδια φορά, ενώ εσωτερικά οι επτά συγκεντρικοί κύκλοι περιστρέφονταν ήρεμα κατά την αντίθετη διεύθυνση· απ' αυτούς πάλι πάρα πολύ γρήγορα περιστρεφόταν ο όγδοος... Τούτο το αδράχτι στρεφόταν απάνω στα γόνατα της Ανάγκης. Απάνω σε καθέν' από τους κύκλους του στεκόταν από μία Σειρήνα που περιστρεφόταν κι αυτή κι έψαλλε με φωνή απάνω σ' ένα και τον ίδιο τόνο πάντοτε κανονισμένη, έτσι ώστε από τις οκτώ που ήσαν σχηματιζότανε μία και αρμονική συμφωνία". (Μετάφραση Ι. Γρυπάρη).

Οι Μοίρες, όπως παρουσιάζονται στην *Πολιτεία*, είναι τρεις γυναικείες θεότητες, κόρες του Δία και της Ανάγκης - ή της Νύκτας ή της Θέμιδας σύμφωνα με άλλες παραδόσεις: η Λάχεση, η Κλωθώ και η Άτροπος. Ντυμένες στα λευκά, όπως τις είχαν φανταστεί οι ορφικοί, και φορώντας στα κεφάλια τους ιερά στεφάνια κάθονται η καθεμιά πάνω σε ένα θρόνο γύρω από το αδράχτι, σε ίσες αποστάσεις. Ακολουθώντας τη μουσική των Σειρήνων τις συνοδεύουν τραγουδώντας, και το τραγούδι τους περιέχει όσα συμβαίνουν στη ζωή των ανθρώπων: η Λάχεση τραγουδάει τα γεγονότα του παρελθόντος, η Κλωθώ τραγουδάει όσα συμβαίνουν στο παρόν, ενώ η Άτροπος αυτά που θα συμβούν στο μέλλον. Τα ονόματά τους αναφέρονται πάντα με την ίδια σειρά, για να αντιστοιχούν στη σειρά των τριών χρονικών βαθμίδων.

Μοίρα ως προσηγορικό όνομα σημαίνει μερίδα είναι η συμμετοχή στη ζωή και στο θάνατο, το διάστημα της ζωής που έχει παραχωρηθεί σε κάθε άνθρωπο από τη γέννηση ως το θάνατό του, το πεπρωμένο του.

Η **Λάχεσις** είναι αυτή που μοιράζει τους λαχνούς, που προσμετράει το νήμα της ζωής, η **Κλωθώ** "κλώθει" το νήμα της ζωής και η **Άτροπος** (άκαμπτη, αδυσώπητη, αλύγιστη) κόβει με το ψαλίδι το νήμα της ζωής του ανθρώπου.

Οι λαϊκές αντιλήψεις των νεότερων χρόνων παρουσιάζουν πολλά κοινά σημεία με εκείνες των αρχαίων: «*Τας Μοίρας ταύτας φαντάζεται ο λαός ως γραίας ασχήμους. Μπαίνουν πάντα τη νύχτα στο σπίτι, που είναι μωρό παιδί... Έρχονται κατά την τρίτην ή πέμπτην ή έβδομην ημέραν μετά την γέννησιν... Κατά τινος παραδόσεις έρχονται ασπροντυμένες, κρατεί δε η μεγάλη ψαλίδα, η άλλη αδράχτι και η τρίτη ρόκα με λινάρι. Στο μοίραμα απάνω η μία με τη ρόκα γνέθει η άλλη με τ' αδράχτι τυλίγει την κλωστή και κάθε τυλιξιά είναι κι ένας χρόνος. Όταν τελειώσει το μοίραμα, η μεγάλη με το ψαλίδι κόβει την κλωστή... Και το παιδί θα ζήσει τόσα χρόνια, όσες τυλιξιές έχει το αδράχτι, και θα γενούν όσα προφτάσανε να το μοιράνουνε οι Μοίρες...*» (Στιλπ. Π. Κυριακίδου, *Ελληνική Λαογραφία*).

Εκτός από τα παραπάνω αναφέρεται αλλού ότι οι Μοίρες "*παίζουν όργανα και τραγουδούν*" ή ότι "*φορούν κορόνα ή κανένα άλλο στόλισμα στο κεφάλι*", ενώ υπάρχουν και αινίγματα γι' αυτές (Ν. Πολίτου, *Παραδόσεις*, Γ.Α. Μέγα, *Συστηματική Λαογραφία*, Α. Πετρόπουλου, *Λαογραφία* κ.ά.).

Οι Σειρήνες : είναι δύο ή τέσσερις θεότητες με κύριο γνώρισμα τη σαγηνευτική μουσική τους. Όσοι περνούσαν από το νησί τους και τις άκουγαν γοητεύονταν τόσο, ώστε έπεφταν θύματά τους. Δεν μπορούσαν να συνεχίσουν το ταξίδι τους, έμεναν και πέθαιναν εκεί. Είναι γνωστή η διέλευση του

Οδυσσέα και των Αργοναυτών από το νησί των Σειρήνων. Ο Όμηρος αναφέρεται σ' αυτές, αλλά δεν τις περιγράφει. Στην εικονογραφία παρουσιάζονται ως υβριδικά όντα με κεφάλι και στήθος γυναίκας και με σώμα πουλιού. Αργότερα τις θεωρούσαν γυναίκες εξαιρετικής ομορφιάς που έπαιζαν μουσική και τραγουδούσαν. Στην "Πολιτεία" παρουσιάζονται οχτώ Σειρήνες ως όντα της ουράνιας σφαίρας. Από αρνητικό, γίνονται θετικό σύμβολο του πειρασμού, που γοητεύουν τις ψυχές για να μνηθούν στη συμπαντική νομοτέλεια και αρμονία, αφού δημιουργούν αυτή την αρμονία ή τη μουσική των σφαιρών - πυθαγόρεια αντίληψη.

Άλλας δε καθημένας ... Ανάγκης - Και την μεν Κλωθώ ... εφάπτεσθαι :

Η Ανάγκη, σύμβολο της αδήριτης νομοτέλειας που συνέχει τη φύση και τον κόσμο, είναι τοποθετημένη στο κέντρο του σύμπαντος, κοντά στο αδράχτι, στον Άτρακτο, στον άξονα γύρω από τον οποίο στρέφονται οι πλανήτες και, κατά τον Παρμενίδη, κυβερνάει τα πάντα. Το κοσμικό αδράχτι στρέφεται πάνω στα γόνατά της και συντονίζει όλες τις ουράνιες "περιφορές", τις κυκλικές δηλαδή κινήσεις των ουράνιων σωμάτων. Μέσα στο σφοντύλι του αδραχτιού βαλμένα στο κέντρο εφτά μικρότερα σφοντύλια, οι πλανήτες, περιστρέφονται γύρω από το αδράχτι. Την κίνηση των πλανητών τη δίνουν οι Μοίρες με τον ακόλουθο τρόπο:

Η Κλωθώ πιάνοντας κάθε τόσο με το δεξί της χέρι το αδράχτι βοηθάει την Ανάγκη στην εξωτερική περιστροφή του. Η εξωτερική αυτή περιφορά συμβολίζει τη θετική εξέλιξη της ζωής, γι' αυτό και βοηθάει σ' αυτή την κίνηση η Κλωθώ, η Μοίρα των ορατών και βέβαιων γεγονότων του παρόντος, και μάλιστα με το δεξί της χέρι. Ο όρος "**δεξιός**" έχει κατά τη λαϊκή αντίληψη τη θετική σημασία του ευνοϊκού(στα νέα ελληνικά : "όλα του έρχονται δεξιά", "μπαίνω με το δεξί", "δεξιότεχνος", "επιδέξιος", "αυτός είναι το δεξί του χέρι" κ.ά.). Η δεξιά πλευρά είναι η ηλιακή, σημαίνει το μέλλον και την εκπορεύουσα αρχή.

Η Άτροπος με το αριστερό χέρι βοηθάει με τον ίδιο τρόπο στις εφτά εσωτερικές περιστροφές, που έχουν αντίθετη φορά με την εξωτερική. Οι εσωτερικές περιφορές, οι κινήσεις των πλανητών δείχνουν κάποια αβεβαιότητα, γι' αυτό βοηθάει σ' αυτές η Άτροπος, η Μοίρα η αρμόδια για όσα αβέβαια και άγνωστα θα συμβούν στο μέλλον και μάλιστα με το αριστερό της χέρι. Ο όρος "**αριστερός**" έχει κατά τη λαϊκή αντίληψη την αρνητική σημασία του δυσάρεστου, του κακώττου, του δυσοίωνου. Η αριστερή πλευρά είναι συνήθως η κακή, η σκοτεινή, η σεληνιακή και αντιπροσωπεύει το παρελθόν. Η διάκριση δεξιού-αριστερού είχε απασχολήσει ιδιαίτερα τους πυθαγόρειους.

Η Λάχεση πιάνει το αδράχτι πότε με το ένα χέρι πότε με το άλλο, βοηθώντας την Ανάγκη άλλοτε στο ένα και άλλοτε στο άλλο από τα δύο είδη περιστροφών. Το ότι η Λάχεση, η Μοίρα των γεγονότων του παρελθόντος, βοηθάει και στα δύο είδη περιφορών υποδηλώνει ότι από το παρελθόν εξαρτώνται και το παρόν και το μέλλον. Οι τρεις μοίρες εποπτεύουν τον άνθρωπο από τη γέννησή του ως το θάνατό του και πιο πέρα ακόμη ως την επαναγέννησή του. Με τον ίδιο τρόπο εποπτεύουν και συμβάλλουν στις πλανητικές περιστροφές, άλλοτε με το δεξί-θετικό και άλλοτε με το αριστερό-αρνητικό χέρι. Η αντίθεση θετικού - αρνητικού διαιωνίζει την περιφορά.

του άτρακτου : Το αδράχτι που αναφέρεται εδώ είναι η κοσμική άτρακτος που περιέγραφε ο Πλάτωνας στο 616-617. Είναι μία άτρακτος αιωρούμενη από τον κίονα του φωτός που ενώνει ουρανό και γη, ακριβώς για να στρέφεται πιο γρήγορα. Βρίσκεται στο κέντρο του σύμπαντος και είναι σύμβολο για τη συνένωση των κινήσεων του κόσμου. Είναι επίσης ο μέγας κόσμος και το μικροσκοπικό πρότυπό του (μακρόκοσμος-μικρόκοσμος). Θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα πλανητάριο, πηγή της κοσμικής τάξης, που συμβολίζει τις περιφορές όλου του σύμπαντος. Ο όρος **περιφοράν** χρησιμοποιείται για να περιγράψει την κίνηση των ουράνιων σωμάτων και δηλώνει κάθε κυκλική κίνηση. Συμβολίζει τη σχέση κίνησης και ακινησίας. Κατά τους Πυθαγόρειους η **κίνηση** είναι η εκδηλωμένη πραγματικότητα, ενώ η **ακινησία** η υπέρτατη πραγματικότητα. Το χέρι που περιστρέφει το αδράχτι ως σύμβολο είναι η δύναμη που συμβάλλει στις λειτουργίες της συμπαντικής φύσης.

Προφήτην ... Λαχέσεως γονάτων κλήρους ... επί τι βήμα υψηλόν ειπείν :

Ο Προφήτης είναι πρόσωπο που μιλά υπό την επήρεια κάποιας θεότητας και αποκαλύπτει στους ανθρώπους τις θείες βουλήσεις. Η προφητεία είναι είδος φυσικής μαντείας, καθιερωμένη στα μεγάλα

μαντεία της αρχαιότητας. Στο κείμενο ο προφήτης μιλά εκ μέρους της Λάχεσης, η οποία διαθέτει στις ψυχές τους λαχνούς για το βίο που θα ακολουθήσουν. Λειτουργεί μέσα σε τελετουργική και επίσημη ατμόσφαιρα: πρώτα βάζει τις ψυχές σε κάποια τάξη και στη συνέχεια πλησιάζει τη Λάχεση και παίρνει από τα γόνατά της κλήρους και παραδείγματα βίων. Τέλος, ανεβαίνει σε ένα υψηλό βήμα, για να μιλήσει στις ψυχές. Το βήμα λειτουργεί και πρακτικά αφού τον ομιλητή μπορούν να τον ακούνε και να τον βλέπουν όλοι, αλλά και συμβολικά επειδή προσδίδει κύρος στον ομιλητή και επισημότητα. Το ύφος του λόγου του είναι ιερατικό, που το συνιστούν τα ακόλουθα στοιχεία: η επιγραμματική προαγγελία των λόγων με την απουσία ρήματος, το ασύνδετο και την παρέκκλιση από τη φυσική σειρά των λέξεων. Όλα αυτά προσδίδουν μεγαλοπρέπεια, επισημότητα και κύρος στο λόγο.

«Ο λόγος της Μοίρας που με τόση απάθεια και απονία εξαγγέλλει ο προφήτης, τονίζει την **ελευθερία της εκλογής** και θέλει να δηλώσει τη μεταφυσική **ευθύνη** που έχει κάθε άνθρωπος για τη ζωή του. Όλοι πρέπει να κρίνουν ελεύθερα, αλλά όλοι διατρέχουν τον κίνδυνο της τύχης, γιατί η ελευθερία έχει πάντα αντίμαχη την τύχη. Την τύχη όμως ο άνθρωπος, τούτο είναι το χρέος του, πρέπει να την περιορίζει όσο γίνεται πιο πολύ με την ελευθερία του. Για τούτο και ο μύθος της Πολιτείας τονίζει πιο πολύ την προσωπική ευθύνη της ψυχής, που διαλέγει το δαίμονά της. Η θέση του ανθρώπου είναι δραματική, γιατί δεν έχει καμιά βοήθεια ούτε από το Θεό ούτε από τις μοίρες στην πάλη του με την τύχη. Μόνη βοήθεια η ανάμνηση που φέρνει η ψυχή του μαζί της από την προηγούμενη ζωή της, δηλαδή η υπεύθυνη κρίση του. (...) Ο λόγος που απευθύνει ο Σωκράτης στον Γλαύκωνα δείχνει τη σημασία του μεγίστου μαθήματος, του αγαθού».

Η Λάχεση κάθεται πάνω σε θρόνο και έτσι μπορεί να έχει πάνω στα γόνατά της τους λαχνούς και τα παραδείγματα των βίων που ήταν κάποιο εύπλαστο υλικό ή και τουλίπες από μαλλί που κατά την επιλογή έπαιρναν τη μορφή που είχε επιλέξει ο κλήρος. Έτσι είναι μία μορφή κοσμικής τάξης και εκείνη που διαθέτει τους κλήρους για τις μελλοντικές τύχες των ψυχών. Στην αρχαία γλυπτική συχνά οι θεότητες παριστάνονταν να κάθονται πάνω σε θρόνους και έτσι να μπορούν οι πιστοί να τοποθετούν πάνω τα γόνατα τους δώρα και αναθήματα. Οι ικέτες εξάλλου προσέπιπταν στα γόνατα του προσάτη τους ή της θεότητας.

Ψυχαί εφήμεραι... γένους θανατηφόρου:

Κατά τον Πλάτωνα η συνάφεια των ψυχών με το σώμα είναι προσωρινή. Οι ίδιες είναι αθάνατες. Το "εφήμεραι" λοιπόν αναφέρεται στη συνύπαρξη της ψυχής με το σώμα που είναι σχετικά σύντομη. Η λέξη "περιόδου" αναφέρεται στην περίοδο ανάμεσα στο θάνατο και την αναγέννηση. Αυτή η υποχθόνια πορεία του ανθρώπου υπολογίζεται σε 1000 χρόνια. Αν υπολογιστεί ότι η ανθρώπινη ζωή διαρκεί 100 περίπου χρόνια, η περίοδος από τη γέννηση του ανθρώπου ως τη μετεμψύχωση κρατάει 1100 χρόνια.

Ουχ υμάς δαίμων λήξεται, αλλ' υμείς δαίμονα αφήσεσθε:

Η λέξη "δαίμων" (< δαίω = μοιράζω) σήμαινε αρχικά αυτόν που μοιράζει και επομένως μπορεί να συσχετιστεί σημασιολογικά με τη μοίρα. Αργότερα ο δαίμων είναι ένα υπερφυσικό ον, κάπως κατώτερο από μία θεότητα, που συνδέεται με τη ζωή του ανθρώπου ο οποίος γίνεται ευδαίμων ή κακοδαίμων ανάλογα με την ευνοϊκή ή τη δυσμενή επίδραση του δαίμονα.

Εδώ δηλώνεται η επιλογή από την ψυχή μιας ανώνυμης θεότητας, που θα της χρησιμεύει ως φύλακας και βοηθός στην εκπλήρωση της εκλογής του σε όλη τη διάρκεια της νέας ζωής. Η αντίληψη για την ύπαρξη ενός δαίμονος που παραστέκει στη ζωή του τον άνθρωπο είναι πανάρχαιη (αναφέρεται από τον Όμηρο, τον Ηράκλειτο, τον Πίνδαρο κ.ά.). Η λαϊκή αντίληψη ήταν ότι ο δαίμων διαλέγει τους ανθρώπους. Ο Πλάτων όμως την αντιστρέφει διδάσκοντας ότι ο άνθρωπος διαλέγει το δαίμονά του. Πρόκειται επομένως για ελεύθερη προσωπική επιλογή που καθιστά το άτομο υπεύθυνο για τη μοίρα του.

Πρώτος δ' ο λαχών πρώτος αιρείσθω βίον... εξ ανάγκης :

Ο συνδυασμός κλήρωσης (*λαχών*) και αίρεσης-εκλογής (*αιρείσθω*) είναι ένας τρόπος να συμφιλιώσει κανείς την ελευθερία με την ανάγκη. Η εκλογή είναι λοιπόν ελεύθερη υπό προϋποθέσεις. Είναι όμως και αμετάκλητη (*εξ ανάγκης*). Η ψυχή, αφού επιλέξει το βίο που θεωρεί άριστο είναι υποχρεωμένη να τον

ζήσει. Η σημασία της επιλογής σ' αυτό το χωρίο γίνεται μεγαλύτερη, επειδή επιλέγεται κάτι ουσιαστικό, τρόπος ζωής μετά τη μετενσωμάτωση της ψυχής. Σημαντικό ρόλο για την επιλογή του βίου που θα ακολουθήσει η ψυχή έχει η παιδεία.

«Καθένας διαλέγει ελεύθερα τον τύπο της ζωής που θέλει, αλλά αυτός έπειτα θα είναι αδύνατο ν' αλλάξει. Ό,τι προτίμησε τότε μ' ελευθερία, τούτο θα το έχει πια τώρα με αναγκαιότητα. Η ελευθερία και η ανάγκη γίνονται έτσι οι δύο πόλοι της προσωπικότητας κάθε ανθρώπου. Ο άνθρωπος που αληθινά μάχεται για την ενότητά του και δουλεύει γόνιμα τον κλήρο της ζωής του, αυτός έχει τη δυνατότητα να υπερνικάει το διχασμό της ελευθερίας και της ανάγκης και να φιλιώνεται με την υπέρτατη νομοτέλεια, που λέγεται ιδέα του αγαθού.

Ο γνωστικός πόθος της ψυχής που θέλει να κατεβεί στη γένεση είναι πολύ μεγάλος και θέλει να σφιχτοδέσει μέσα του τη γνώση για όλα. Οι ψυχές ρωτάνε η μία την άλλη, θέλουν να μάθουν τι είδαν στη γη κ.τ.λ. Είναι σαν να γίνεται διάλογος, που σκοπός του είναι να μεταδώσει η μία ψυχή στην άλλη την πείρα της. Κάθε ψυχή έχει ανάμνηση της πείρας της ζωής και της γνώσης που είχε για την ιδέα. (...). Ο Πλάτων θέλει να ενώσει τον κόσμο της πείρας με τον κόσμο της ιδέας, το φαινόμενο με την ουσία (...). Όπως ο μύθος του Έρωτα συνδέει τη θνητή με την αθάνατη φύση, όμοια και ο μύθος της Ανάμνησης ενώνει τη θνητή με την αθάνατη γνώση, τη χρονική πείρα με την πανευτυχή όραση της Ιδέας. Ούτε τη χρονικότητα ούτε την αιωνιότητα πρέπει να λησμονεί ο άνθρωπος, αλλιώς γίνεται λειψός». (Ι.Ν.Θεοδωρακόπουλος).

Αιτία ελομένου - θεός αναίτιος :

Εδώ ανακύπτει το πρόβλημα της ηθικής ευθύνης του ανθρώπου για το βίο, για τις πράξεις του, το οποίο απορρέει από την ελεύθερη προσωπική επιλογή. Σ' αυτό το ζήτημα ο Πλάτωνας παίρνει θέση με τις δύο λακωνικές προτάσεις: η ευθύνη για τις επιλογές και τις πράξεις του ανθρώπου αποδίδεται αποκλειστικά στον ίδιο, ενώ το θείο δεν έχει καμιά απολύτως ευθύνη, είναι αγαθό, δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για το κακό.

Η ελευθερία όμως των επιλογών του ανθρώπου δεν είναι απόλυτη, αλλά υπόκειται σε δύο περιορισμούς: η σειρά με την οποία θα διαλέξουν οι ψυχές τον τρόπο ζωής τους καθορίζεται από τη Μοίρα - από τους λαχμούς της Λάχεσης, τους οποίους μοιράζει ο προφήτης. Έτσι συνδυάζεται από τον Πλάτωνα το στοιχείο της θεϊκής επέμβασης στα ανθρώπινα με εκείνο της ελεύθερης επιλογής και της ηθικής ευθύνης του ανθρώπου. Ο δεύτερος περιορισμός είναι ότι η επιλογή που θα κάνει κάθε ψυχή είναι μία και μόνο, οριστική και αμετάκλητη (εξ ανάγκης), δεν της δίνεται δεύτερη ευκαιρία, δεν της επιτρέπεται το λάθος ούτε η μεταμέλεια.

Αρετήν δε αδέσποτον :

Η αρετή δεν ανέχεται επικυρίαρχο. Ο άνθρωπος αναπτύσσεται πλήρως και χαίρεται την πραγματική ελευθερία μόνο όταν γίνει υπηρέτης της αρετής. Παρόμοια είναι και η άποψη του Γκαίτε ότι *"μόνο ο νόμος μπορεί να μας δωρίσει την ελευθερία"*. Ο Ε. Παπανούτσος αναφέρει σχετικά:

"Αρετήν αδέσποτον" και κάθε άνθρωπος μπορεί να την πάρει στην κατοχή του εάν έχει δυνατή θέληση και φρόνηση. Δεν καθορίζονται από την παρέμβαση του θεού, αλλά ελεύθεροι και αυτοτελείς είναι οι άνθρωποι στις αποφάσεις τους, για τούτο η ευθύνη για το ηθικό τους φρόνημα βρίσκεται καθολοκληρίαν απάνω στους δικούς των ώμους. Η ελευθερία της βούλησης συνεπάγεται καταλογισμό της ευθύνης: ο καλός τιμωρείται μετά θάνατο υποβιβασζόμενος σε μία κατώτερη μορφή ύπαρξης για να πληρώσει την οφειλή του. Αντίθετα ο ενάρετος αμείβεται, έρχεται πιο κοντά στην τελειωτική του αποκατάσταση. Τις γνώμες του αυτές τις ντύνει με το φόρεμα του μύθου και, όπως γίνεται με τις μυθικές εικόνες, δίνει παραστάσεις της "κρίσης" στους ουρανούς. Πώς εναρμονίζεται η άποψη αυτή για ευθύνη του ανθρώπου (η κακή -ηθικά επίμεμπτη πράξη- οφείλεται στην κακή θέληση του ανθρώπου) με το στωικτικό δόγμα ότι κανείς δεν είναι κακός με τη θέλησή του; Αν ο άνθρωπος είναι από τη φύση του καλός, πώς μπορεί η τάση προς το κακό να έχει τις ρίζες της μέσα του; Μία απάντηση που μπορεί να δοθεί από το έργο του Πλάτωνα είναι ότι η εσωτερική αρμονία του ανθρώπου υπονομεύεται από το δυισμό ψυχής και σώματος. Ο Πλάτων παραμένει σταθερός και στην *Πολιτεία* (379c) στην άποψή του ότι αίτιος του κακού δεν είναι ο

θεός. Η πηγή του κακού πρέπει να αναζητηθεί αλλού. (...) Η πηγή του βρίσκεται μέσα μας, στην ελαττωματική μας κατασκευή, σε τελευταίαν ανάλυση, στη μοιραία, αλλά φυσική και αναπόφευκτη υλικότητα του κόσμου. Η μοίρα σκόρπισε πάνω στο σύμπαν το κακό (Νόμοι Χ 906a), αλλά ο θεός αγωνίζεται για να βοηθήσει το καλό να επικρατήσει (*Φαίδων 114c*). (Ε. Παπανούτσος, *Το θρησκευτικό βίωμα στον Πλάτωνα*).

Αναγκαιότητα και ελευθερία

Το ζήτημα αυτό, αν δηλαδή οι πράξεις του ανθρώπου είναι προκαθορισμένες από το θείο ή απορρέουν από την ευθύνη του ίδιου, είναι παλιό και υπάρχουν πάνω σ' αυτό δύο αντιλήψεις: άλλοι πιστεύουν ότι όλα είναι προκαθορισμένα και αναπότρεπτα, επομένως και ο άνθρωπος θα πράξει όπως ορίζει το πεπρωμένο του, ενώ άλλοι πρεσβεύουν ότι ο άνθρωπος είναι ελεύθερος και έχει όλη την ευθύνη για τις πράξεις του.

Η κοινή αντίληψη ακολουθεί τη μοιρολατρία: δεν υπάρχει για τον άνθρωπο κανένα περιθώριο ελεύθερης επιλογής, επειδή τα πάντα κυβερνιούνται και κατευθύνονται από τη μοίρα, η οποία προσδιορίζει τη ζωή του από τη γέννησή του. Η αντίληψη αυτή υπάρχει και στο φιλοσοφικό πεδίο, στο πλαίσιο της θεωρίας της αιτιοκρατίας (ντετερμινισμός), σύμφωνα με την οποία κάθε φαινόμενο προσδιορίζεται από προϋπάρχοντα φαινόμενα. Το ίδιο ισχύει και για τις πράξεις του ανθρώπου, επομένως δεν απομένει θέση για ελευθερία στις επιλογές του.

Σύμφωνα με την αντίθετη αντίληψη, ο άνθρωπος είναι ελεύθερος στις επιλογές του και έτσι υπεύθυνος για τις πράξεις του, στις οποίες δεν επεμβαίνει το θείο. Η αντίληψη αυτή εκφράζεται στα νεότερα χρόνια στο πλαίσιο της θεωρίας της απροσδιοριστίας (ιντετερμινισμός), που αποτελεί άρνηση της αιτιοκρατίας: οι πράξεις του ανθρώπου δεν "προσδιορίζονται" έξωθεν.

Στον Όμηρο συμβαδίζουν οι αντιλήψεις για τη μοίρα και την ευθύνη του ανθρώπου: η μοίρα προκαθορίζει τις ανθρώπινες πράξεις, ενώ οι θεοί γνωρίζουν, αλλά δεν μπορούν να παρέμβουν. Μπορούν να κάνουν μόνο κάποιες επουσιώδεις τροποποιήσεις: να επισπεύσουν ή να επιβραδύνουν αυτό που πρόκειται να γίνει.

Στα κλασικά χρόνια, παράλληλα με τη λαϊκή αντίληψη για την επέμβαση της μοίρας, κυριαρχεί, με την επίδραση του σοφιστικού ορθολογισμού, η αντίληψη για την ελευθερία και για την ευθύνη του ανθρώπου: ο Θουκυδίδης αναζητάει πάντα την ευθύνη στον άνθρωπο και δεν αναφέρεται στο θείο. Μόνο στο τυχαίο αφήνει κάποια περιθώρια. Οι Στωικοί δέχονται ότι η μοίρα παίζει καθοριστικό ρόλο, όμως ο τρόπος με τον οποίο αυτή καθορίζει τη ζωή του ανθρώπου είναι εξωτερικός.

Οι Πατέρες της Εκκλησίας λένε ότι η Θεία Πρόνοια ρυθμίζει τα πάντα. Όμως διακηρύσσουν και το αυτεξούσιο, την ελευθερία βούλησης του ανθρώπου και την ευθύνη για τις πράξεις του.

Πυθαγόρειες και ορφικές αντιλήψεις στο πλατωνικό έργο

Στο απόσπασμα αυτό υπάρχουν μερικά στοιχεία που προέρχονται από τις θρησκευτικές και φιλοσοφικές αντιλήψεις των Ορφικών και του Πυθαγόρα. Οι Ορφικοί ήταν ποιητές του 6ου αιώνα, ακόλουθοι της ορφικής θρησκευτικής και φιλοσοφικής διδασκαλίας και πιστοί της οργιαστικής λατρείας του Διόνυσου. Ο ορφισμός είχε ιδρυτή και πρώτο ιερέα της λατρείας το Θράκα μυθικό αιιδό Ορφέα. Ο φιλόσοφος Πυθαγόρας ο Σάμιος έζησε τον 6ο αιώνα και δίδαξε στον Κρότωνα της Ιταλίας, όπου ίδρυσε αριστοκρατικό σύνδεσμο, τα μέλη του οποίου ήταν υποχρεωμένα να ζουν ασκητικό βίο σύμφωνα με ορισμένους ηθικούς και θρησκευτικούς - μυστικιστικούς κανόνες και με απόλυτη υποταγή στις θέσεις της διδασκαλίας του φιλοσόφου. Βασικοί τομείς της Πυθαγόρειας διδασκαλίας ήταν η μουσική και τα μαθηματικά (οι αριθμοί θεωρούνται ως αρχές όλων των όντων).

Τα κοινά σημεία της φιλοσοφίας του Πλάτωνα με τους παραπάνω είναι τα ακόλουθα: **α)** στο έργο του Πλάτωνα απηχείται η δοξασία των Ορφικών, που φαντάζονται τις Μούσες ντυμένες στα λευκά - **λευχειμονούσας**, **β)** η **αρμονία** της μουσικής των Σειρήνων είναι μουσικός όρος με τον οποίο ασχολήθηκε ο Πυθαγόρας, σχετικός με το σύστημα των οχτώ μουσικών φθόγγων, **γ)** με την απόδοση θετικής σημασίας στο δεξιό και αρνητικής στο αριστερό ασχολήθηκαν ιδιαίτερα οι Πυθαγόρειοι - **τη δεξιά χειρί**. **δ)** Το πιο

σημαντικό σημείο στο οποίο επηρεάζεται ο Πλάτωνας από την ορφική και από την πυθαγόρεια διδασκαλία είναι η αναφορά του στη **μετενσωμάτωση**. Η μετενσωμάτωση είναι θρησκευτική διδασκαλία των Ορφικών και των Πυθαγόρειων (και ανατολικών λαών, Αιγύπτιων, Ινδών), που την ασπάστηκε και ο Πλάτωνας. Σύμφωνα με αυτήν, όταν ο άνθρωπος πεθάνει, η ψυχή του μπαίνει σε άλλα σώματα ανθρώπων ή ζώων.

Συμπληρωματικά μπορούν να αναφερθούν οι παρακάτω απόψεις:

«Στην υπόθεση ότι η ψυχή είναι μία υπόσταση ξεχωριστή από το σώμα και ότι η τύχη της πρόσκαιρα μόνο συνδέεται με την τύχη του σώματος συνδέεται η άποψη του Πλάτωνος για την ελευθερία εκλογής. Σε αντίθεση με το Σωκράτη ο Πλάτων φαίνεται να αναγνωρίζει την ελευθερία εκλογής. Η αντίληψη του Πλάτωνος για την ελευθερία της εκλογής θεμελιώνεται πάνω στο **πυθαγόρειο** δόγμα της μετενσωμάτωσης που δεχόταν και ο ίδιος. Έτσι, σύμφωνα με την Πολιτεία, πριν από τη γέννηση οι ψυχές διαλέγουν τον τρόπο ζωής που θα ακολουθήσουν κατά την επίγεια πορεία τους. Η ελευθερία εκλογής όμως αυτή παύει να υπάρχει όταν γίνει η εκλογή. Η κάθε ψυχή ακολουθεί τον τρόπο ζωής που διάλεξε. Ο Πλάτων τελικά φαίνεται να εκφράζει με μυθικά σχήματα την άποψη ότι ο άνθρωπος μπορεί να διαλέξει ανάμεσα σε πολλές δυνατότητες πριν διαμορφωθεί ο χαρακτήρας του από τον τρόπο ζωής που διάλεξε (*αναγκαίον άλλον ελομένην βίον αλλοίαν γενέσθαι την ψυχήν*). Θα μπορούσε κανείς να συγκρίνει την άποψη αυτή με την άποψη που αναπτύχθηκε από ορισμένα νεότερα φιλοσοφικά ρεύματα (Hegel, Sartre κ.ά.), ότι αυτό που ονομάζουμε ο "εαυτός" μας είναι προϊόν των πράξεών μας. Πάντως, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, από την στιγμή που ο χαρακτήρας μας έχει σχηματιστεί δεν έχουμε πια ελευθερία εκλογής (...). Ίσως δεν είναι τυχαίο ότι η άποψη ότι η ελευθερία εκλογής, όπως τη δέχεται ο Πλάτων, ξεκινάει από μυθικές προϋποθέσεις, την μετενσωμάτωση, και εκφράζεται με μυθικά σχήματα. Αν ήταν διαρκής και απεριόριστη, θα ερχόταν σε αντίθεση με τη βασική αρχή της Πολιτείας ότι η συμπεριφορά του ανθρώπου προσδιορίζεται από το πολίτευμα και την παιδεία, σύμφωνα με την οποία πλάθονται οι χαρακτήρες των πολιτών». (Α. Μπαγιόνας).

«Στο μύθο αυτό έχουμε λοιπόν την εικόνα μιας μεταθανάτιας κρίσης και εκλογής, που είναι η άλλη διάσταση αυτού που γίνεται καθημερινά στον επίγειο βίο. Η κρίση, η τιμωρία ή η αμοιβή κι ο δρόμος προς τα κάτω, ο σπηλαιώδης και μοχθηρός, ή ο δρόμος προς τα άνω, ο φωτεινός κι ευδαιμονικός, αφού συμπληρώσει τον κύκλο του, μας θέτει και πάλι μπροστά στην εκλογή του βίου μας. Κρίση και εκλογή είναι οι αλληλένδετοι αρμοί που συγκροτούν τη ζωή μας, την αιώνια και την εφήμερη. Ο καθένας είναι ελεύθερος να εκλέξει, η σειρά όμως εκλογής ορίζεται από τον κλήρο, και η εκλογή, όταν γίνει, είναι αμετάκλητη. Συμπλέκεται λοιπόν μέσα στην ανθρώπινη ζωή ιδωμένη από τη σκοπιά του έσχατου η ελευθερία, η τύχη και η ανάγκη. Και είναι αυτός ο συγκερασμός των φυσικών χαρισμάτων (τύχη), των αναγκαίων συνεπειών (ανάγκη) και κυρίως της δικής μας ευθύνης (εγρήγορση και παιδεία) που διαμορφώνει το βίο μας (...). Η έσχατη λοιπόν δοκιμασία που βρίσκεται μέσα στις προκοσμικές ή μετακοσμικές ρίζες της ύπαρξής μας, μας φανερώνει το τραγικό και το κωμικό του ανθρώπινου βίου, γιατί οι μεταπτώσεις στην εκλογή είναι απροσδόκητες ώστε η θέα τους να είναι «ελεεινή και γελοία και θαυμάσια».

Και όπως η στήλη του φωτός συνδέει τον ουρανό και συγκρατεί τις περιστροφές του, στερεώνοντας επάνω του το αδράχτι της Ανάγκης, που συμπλέκει το παρελθόν (Λάχεσις), το παρόν (Κλωθώ) και το μέλλον (Άτροπος) σε μian αρμονική ανακύκλωση, σ' έναν αιώνιο ρυθμικό χορό, είναι μία άλλη εικόνα της ιδέας του αγαθού». (Κ. Μιχαηλίδης).

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ - ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ

- **Ανάγκη** < αναγκάζω
- **Μοίρα** < μείρομαι (= παίρνω το μερίδιό μου)

- **Λάχεσις** < λαγχάνω (= παίρνω με κλήρο, τυχαίνω)
- **Κλωθώ** < κλώθω (= γνέθω)
- **Άτροπος** < στερητ. α- + τρέπω
- **Σειρήνες:** Σειρήν (αυτή που "δένει" εκείνους που την ακούν) < σειράω-ώ < σειρά (σχοινί, δεσμός) < είρω, αείρω
- **Λευχειμονέω, ώ** < λευχείμων < λευκός + είμα (= ρούχο)
- **στέμμα** < στέφω
- **αρμονία** < αρμόζω
- **δεξιός** < δέχομαι
- **εφάπτομαι** < επί + άπτομαι
ΟΜΟΡΡ.: αφή, απτός, αψιμαχία, προσάναμμα
- **συνεπιστρέφω** < επί + στρέφω
ΟΜΟΡΡ.: στέμμα, στροφή, στρόβιλος...
- **περιφορά** < περί + φέρω
- **διαλείπω** < δια + λείπω
ΟΜΟΡΡ.: διάλειμμα, έλλειμμα, έλλειψη, έκλειψη, λείψανο, αδιάλειπτος, ελλιπής, λιποβαρής, υπόλοιπο...
- **προφήτης** < πρό + φημί
- **τάξις** < τάσσω
- **διαστήσαι** < δια + ίστημι
- **κλήρος** < κλάω-ώ (= σπάζω)
- **παράδειγμα** < παρά + δείκνυμι
- **βήμα** < βαίνω
- **ψυχή** < ψύχω (= πνέω, φυσώ, αναπνέω)
- **εφήμερος** < επί + ημέρα
ΣΥΝΩΝ.: βραχύς, ολιγοχρόνιος...

- **θνητός** < θνήσκω
- **θανατηφόρος** < θάνατος + φέρω
- **δαίμων** < δαίω (= διαιρώ, διαχωρίζω, διαμοιράζω)

Αρχικά δαίμων σήμαινε **διαμοιραστής**, αυτός που διανέμει (σύνδεση με τη μοίρα). Γενικά είναι **υπερφυσική οντότητα**, κάπως κατώτερη από τη θεότητα. Στη λαϊκή αντίληψη είναι το **πνεύμα του κακού** και στην χριστιανική θρησκεία ο διάβολος. Όμως η λέξη δηλώνει και τον **έξυπνο** και **επινοητικό άνθρωπο**. Στις λέξεις **ευδαίμων - κακοδαίμων** έχει τη σημασία της λέξης τύχη (ευδαίμων = ευτυχής, καλότυχος - κακοδαίμων = δυστυχής, κακότυχος).

Δαιμονισμένος = ο κυριευμένος από κακά πνεύματα. **Δαιμονολογία** = η εξέταση θρησκευτικών αντιλήψεων για τους δαίμονες / η ενασχόληση και αναφορά στους δαίμονες.

- **λαγχάνω: ΟΜΟΡΡ.:** Λάχεσις, λαχνός, λαχείο, λαχειοφόρος...

ΣΥΝΩΝ.: κληρούμαι, αιρούμαι, μείρομαι...

- **σύνειμι** < συν + ειμί
- **αδέσποτος** < α (στερ.) + δεσπότης (= ο κύριος του σπιτιού) < δέμω (= χτίζω) + πότις (πόσις) (= σύζυγος)

Το τέλος του μύθου του Ήρα και της Πολιτείας

Μετά το κείμενο της ενότητας 15 συνεχίζεται και ολοκληρώνεται στην Πολιτεία η διαδικασία της μετενσωμάτωσης των ψυχών, με τη λήξη της οποίας ολοκληρώνεται και το έργο.

Η επιλογή των βίων

"Αφού είπε αυτά (ο προφήτης) έριξε τους κλήρους απάνω σ' όλους και καθένας έπαιρνε εκείνον που έπεσε μπροστά του... Ήξερε λοιπόν καθένας απ' τον κλήρο του ποια ήταν η σειρά του να διαλέξει. Αμέσως μετά ο προφήτης έβαλε μπροστά τους καταγής τα παραδείγματα των βίων, πολύ περισσότερα από τον αριθμό των βρισκομένων εκεί. Και ήσαν κάθε λογής. Βίοι των ζώων όλων και όλων των ανθρώπων... .. "Εδώ λοιπόν, αγαπητέ μου Γλαύκων, φαίνεται πως βρίσκεται ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τον άνθρωπο. Και γι' αυτό πρέπει ο καθένας μας, αφήνοντας κατά μέρος κάθε άλλο μάθημα, ν' αφοσιωθεί ολοκληρωτικά σε κείνο μόνο που θα τον κάνει ικανό ν' αναζητήσει και να βρει τον άνθρωπο που θα μπορέσει να του μάθει να 'ναι σε θέση να διακρίνει με τέλεια γνώση το βίο το χρηστό και τον πονηρό και... ζυγίζοντας στο νου του όλα όσα είπαμε τώρα δα να κρίνει κατά πόσον αυτά... οδηγούν στην ορθή αντίληψη για την αρετή του βίου. Έτσι, παραδείγματος χάρη, θα γνωρίζει πόση ομορφιά, άμα ανακατωθεί με κάποιο βαθμό φτώχειας ή πλούτου και με ορισμένη διάθεση ψυχής, κάνει τον άνθρωπο καλό ή κακό. Ποιο αποτέλεσμα μπορούν να έχουν η ευγενής και η ταπεινή καταγωγή και ο ιδιωτικός βίος και τα αξιώματα, οι σωματικές δυνάμεις και οι ασθένειες, ώστε, αφού τα λογαριάσει ολ' αυτά, να είναι σε θέση να κάνει την εκλογή του ανάμεσα στο χειρότερο και στον καλύτερο τρόπο ζωής, με τη βεβαιότητα ότι χειρότερος είναι εκείνος που πάει να κάνει την ψυχή αδικότερη, και καλύτερος όποιος πάει να την κάνει δικαιότερη. (Ο προφήτης ξεκίνησε τη διαδικασία της εκλογής και η ψυχή που κληρώθηκε πρώτη διάλεξε το βίο του τυράννου και στη συνέχεια αναφέρονται συγκεκριμένα ονόματα: του Ορφέα, του Αίαντα, του Αγαμέμνονα, της Αταλάντης, του Οδυσσέα, που διάλεξε έναν ήσυχο βίο απλού ιδιώτη). Οι ψυχές "ως επί το πλείστον έκαναν την εκλογή τους οδηγούμενες από τις συνήθειες του προγενέστερου βίου".

Η ολοκλήρωση της διαδικασίας και το νερό της λησμονιάς

"Και αφού όλες οι ψυχές διάλεξαν τους βίους των, κατά τη σειρά που έδειχνε ο κλήρος τους, με την ίδια τάξη παρουσιάστηκαν μπροστά στη Λάχεση. Εκείνη έδωκε συνοδό στον καθένα το δαίμονα που διάλεξε, για να του χρησιμεύει ως φύλακας στη νέα του ζωή και βοηθός στην εκπλήρωση του προορισμού της εκλογής του. Αυτός οδηγούσε την ψυχή πρώτα προς την Κλωθώ, για να επικυρώσει εκείνη τη μοίρα, που της έλαχε, με το χέρι της και με μία περιστροφή που έδινε στο περιδινούμενο αδράχτι. Αφού ερχόταν σ' επαφή με το αδράχτι, την έφερνε έπειτα στο γνέσιμο της Ατρόπου κάνοντας έτσι ανέκκλητα όσα είχε κλώσει η Κλωθώ. Και από κει, χωρίς να επιτρέπεται πια να στρέψουν πίσω, πήγαιναν και περνούσαν κάτω από το θρόνο της Ανάγκης, από το ένα μέρος στο άλλο, και, αφού περνούσαν και οι άλλοι, άρχιζαν όλοι να πορεύονται προς την πεδιάδα της Λήθης μέσ' από φοβερή και πνιγηρή ζέστη, γιατί δεν υπήρχε εκεί ούτε δένδρο ούτε τίποτ' απ' όσα φυτρώνουν στη γη. Όταν τέλος βράδιαζε, κατασκηνωναν στις όχθες του ποταμού Αμέλητα, που το νερό του κανένα δοχείο δεν μπορεί να το κρατήσει. Κάθε ψυχή ήταν υποχρεωμένη να πει ορισμένη ποσότητα απ' αυτό το νερό, μερικοί όμως δεν είχαν αρκετή φρόνηση να συγκρατηθούν και να μην πιουν περισσότερο. Και τότε έχαναν για πάντα κάθε ανάμνηση των προηγούμενων. Έπειτα έπεσαν στον ύπνο και κατά τα μεσάνυχτα έγινε βροντή και σεισμός, και τότε ξαφνικά εκσφενδονίστηκαν προς τα πάνω, σαν αστέρες διάπτοντες, άλλος εδώ, άλλος εκεί, όπου έμελλε ν' αρχίσει η νέα τους ζωή...". (Τον Ήρα τον εμπόδισαν να πει νερό και έτσι η ψυχή του ξαναβρέθηκε στο σώμα του, που ετοιμάζονταν να το κάψουν).

Και ο Σωκράτης τελειώνει με την επισήμανση ότι σύμφωνα με το μύθο του Ήρα και με τη βασική προϋπόθεση ότι η ψυχή είναι αθάνατη μπορούμε να "εκτελούμε τα έργα της ζωής με δικαιοσύνη μαζί και φρόνηση, έτσι ώστε και με τον εαυτό μας να είμαστε πάντα φίλοι και με τους θεούς...".